

Vasfî'nin Bilinmeyen Bir Mersiyesi

Vasfî's Elegy Which Is Unknown

Yakup KARASOY*

ÖZET

Klasik Türk edebiyatı, nazım türleri açısından oldukça zengindir. Mersiyeler bu nazım türleri çeşitliliği içerisinde önemli bir yer tutarlar. Bu çalışmada müstakil bir divanı bulunmamış ancak şiir mecmualarından toplanarak bir divanı yayımlanmış Vasfî'nin kaside şekliyle oluşturulmuş mersiyesi tespit edilerek bilim âleminin istifadesine sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELELER

Kaside, Mersiye, Vasfî, Klasik Türk edebiyatı

ABSTRACT

Classical Turkish literature is opulent in terms of verse form and meters. Elegy occupies a considerably substantial place amidst these verse forms and meters. In this study, Vasfî who hasn't got a perfectly divan but it was broadcasted which had been gathered in poet periodical was laying to the science world the elegy of Vasfî which was made up with kaside form.

KEY WORDS

Kaside, Elegy, Vasfî, Classical Turkish literature

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Klasik şiirimizin geleneksel nazım biçimlerinden biri kasidedir. Kelime anlamlarının dışında bir şiir türünün adı olarak bilinmektedir. Bu türün bizim edebiyatımıza gelişi belli bir olgunluğa ulaşmasından sonradır, konuları ise çok çeşitlidir. Kaside, konusunu oluşturan niyete göre adlandırılır. Şairin maksadı Tanrı'yı övmekse tevhid, Ona yakarmak ve kendisinin bağışlanmasını dilemekse münâcât, Peygamber'i övmekse na't, bir kimsenin erdemlerini sayarak ona bağlılığını göstermekse medhiyye veya kötü taraflarını belirtip yermekse hicviye, bir kimsenin ölümünden duyduğu üzüntüyü bildirmekse, *mersiye* adını alır.

Klasik şiirimizin önemli nazım türü *mersiye*, ölünün ardından duyulan acıyı ve üzüntüyü anlatmak amacıyla ölüyü över nitelikte yazılan şiir ve yazıdır. Mersiyeler daha çok medhiyede olduğu gibi din ve devlet büyükleri ile devrin ileri gelenleri hakkında abartılı bir dille kaleme alınır. Dinî-tasavvufi edebiyatta ehl-i beyt sevgisini dile getiren ve Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesini anlatan mersiyeler hayli çoktur. Lirik bir anlatımın hâkim olduğu mersiyeler genellikle terhib-i bend nazım şekliyle yazılırlar. Ancak kaside ve terci-i bend nazım şekilleriyle yazılmış mersiyeler de vardır (Pala, 1999: 270). Biz bu çalışmamızda klasik edebiyatımızın önemli nazım türlerinden mersiyenin, yaşadığı dönem itibarıyla kaynaklarda 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşadığı belirtilen Vasfî'ye ait bir örneğini bilim âlemine sunacağız (Or:11263). Tuhfe-i Nâîlî'de klasik edebiyatımız sınırları içerisinde yer alan dokuz Vasfî'den bahsedilmektedir (Tuman, 1949: 1167-1170). Vasfî'nin diğer şiirleriyle üslup açısından karşılaştırıldığında benzerlik gördüğümüz için söz konusu manzumenin Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'nun yayımladığı divan sahibi Serezli Vasfî'ye ait olabileceğini düşünüyoruz.

Fatih ve oğlu Sultan II. Bâyezid devri şairlerinden olan Vasfî (1454-1514) bugün Yunanistan sınırları içerisinde yer alan Serez yakınlarındaki Temürhisar kasabasıdır. Eğitimini tamamladıktan sonra kadılık yapmaya başlamış, Sadrazam Hadım Ali Paşa'nın yardım ve himayesini görmüştür. Sadrazam Hadım Ali Paşa'nın (ö. 1511) yardımıyla Serez kadılığına getirilen Vasfî için Sehî Bey, ilim irfan sahibi, şerefli bir kadı olduğunu belirtirken (İsen, 1980: 142) Latîfî bunun aksini söylemiş ve her kadının idaresi altındaki yerde bulunan devlet malını koruması kuralına uymadığını belirtmiştir (Canım, 2000: 563). Ancak Âşık Çelebi (Owens, 1971: 78b) ve Sehî Bey (İsen, 1980: 142) böyle bir olaydan bahsetmez. Vasfî'nin Sultan II. Bâyezîd'e, Hadım Ali Paşa'ya (ö. 1511), Tâcî-zâde Cafer Çelebi'ye (ö. 1515) ve Sadrazam Koca Mustafa Çelebi'ye (ö.

1512) sunulmuş kasideleri vardır. Sultan Bâyezîd'e sunmuş olduğu kasidesinde birinci sınıf bir şair olduğu hâlde akranlarından geri bırakıldığını bildiren Vasfî, padişah kapısında bir hizmet yani memurluk isteğinde bulunur. Koca Mustafa Paşa'ya sunduğu kasidelerden, onun Paşa ile de bir yakınlığının bulunduğu ve sürekli yardımını gördüğü anlaşılmaktadır. (TDEA, 1998: 513; Kartal, 2004:48; Küçük, Yıldırım, Demirel, 2004: 327).

The British Library'de Or. 11263 numarayla kayıtlı, yaklaşık 19. yüzyılın sonlarında oluşturulduğunu tahmin ettiğimiz, Âşık Ömer Divanı'nın 144a-144b sayfalarında *Vasfî*'ye ait bir *Ķasîde-i Merşiyeye* yer almaktadır. Çavuşoğlu'nun çalışmasında yer almayan şiir, konu itibarıyla bir *mersiyedir*, 30 beyitten meydana gelmiş olup, aruzun *Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Bu türün yaygın örneklerinin aksine mersiyede herhangi bir özel isim yer almamıştır, ancak yapılan benzetmelerle merhumun özellikleri sezdirilmiştir. Mersiyelerde, klasik edebiyatın ikili aşk hikâyelerinden Leylâ ile Mecnûn, Vâmık u Azra ve Ferhad ü Şirin'de kadın kahramanlar her zaman önelere, geride kalan hüznü kişiler ise her zaman erkek kahramanlara benzetilmiştir (İsen, 1994: 42). Dolayısıyla şiirde ölen kişinin cinsiyetine dair bir delil söz konusu değildir. Efendi kelimesi ise Peygamberimiz ve din büyükleri, şehzadeler ve padişahlar için kullanıldığı gibi sevgili için de kullanılmıştır.

Vasfî'nin günümüze ulaşmayan Divanı, Mehmed Çavuşoğlu tarafından, kendisinin de belirttiği gibi, şiir ve nazire mecmualarında ona ait şiirlerin bir araya getirilmesiyle oluşturularak yayımlanmıştır (Çavuşoğlu, 1980:1, 16) ancak Çavuşoğlu'nun yayınından sonra da Vasfî'nin başka mecmualarda, başka yazmalarda şiirlerinin olması tabiidir. Biz bu çalışmayla Vasfî'nin yayımlanmış divanında bulunmayan mersiyesini bilim âlemine sunuyoruz. ©

Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

144a Ķasîde-i Merşiyeye

- 1 Görüp gülşende ĥâlüm bülbül ağlar gülsitân ağlar
Añup reftâr-ı yâri bâğda serv-i çemân ağlar
- 2 Dirîğâ olmadı bir kez muvâfık baĥt u iĥbâlüm
Fiğân u derd-i ĥasretle anuñçün her zamân ağlar
- 3 Bütün âfâĥa şâyic oldu efgânüm duyıldı âĥ
Baña dirlik ĥarâm oldu bu dîdem durma ĥan ağlar

- 4 Yazuķ nev-reste ol gl goncamı aldurdum elden h
Yaman oldu benm hl-i perişnum yaman ağlar
- 5 Hele kendm bilelden olmadum lemde ben hrem
Eger bir laħza şd oldumsa cn her zamn ağlar
- 6 Firķ-ı yri gç dirler idi bilmez-idm evvel
Gnl bir rtbe maħzn kim gren her şdumn ağlar
- 7 Niçe h itmeyem gitdi dirig mrmn varı
Dşp hke harb oldu bu cism-i n-tvn ağlar
- 8 Neden bilmem ki byle nr-ı hicrna sez dşdm
şorarsn hlmi hecrnde ey rh-ı revn ağlar
- 9 Hemişe h u zr itmekle dilde klmadı tkat
Bu firkat cnuma renc  elem oldu hemn ağlar
- 10 Hemn şabr u skn işsn ide ol kdir-i muţlak
Taħamml klmadı şabr itmeye şh-ı cihn ağlar
- 11 Niye mncer olur bilmem cihn ire benm hlm
Dker knlar dem--dem hn eşki ergvn ağlar
- 12 Bu zaħm-ı hn-feşnum ağlamağdan kna mstağrak
İşit aħvlmi gr kim gice gndz hemn ağlar
- 13 Murdum zre lemde felek devr itdgin bilmem
Firķ-ı derd-i şasretle zemn u sumn ağlar
- 144b 14 Niçe cem eylesn aķlun gnl hep trumr oldu
Bu slb zre el-hşıl bana hep şıkn ağlar
- 15 Vef me'ml iderken gr felekden ne zhr itdi
Bkildi kmetm gmdan d çeşmm her zamn ağlar
- 16 Klem byle çekilmişdr ezelden yok buna re
Yrek şd pre dil şfte-meşreb n-gehn ağlar
- 17 Ne denl ağlayup yansam yaķılsam sana aħvlm
Benmn yr u ağyr-ı zamne ryegn ağlar

- 18 Güneş yüzlü hilâl ebrû efendimden cüdâ düşdüm
Felekdendir şikâyet hep bu zaîm-ı hün-feşân ağlar
- 19 Meger terkib olındı kevkeb-i bahtum nuhüsetden
Kamer Zühre benümçün gör bütün hür-i cinân ağlar
- 20 Felek kaddümi dâl itdüñ ayırduñ nâ-murâd itdüñ
‘Akılsa târumâr oldı dil ile cân revân ağlar
- 21 Düşelden ayru şeydâ ol meh-i nâ-mihribânımdan
Gözin yummaz bu bî-çâre hemân ağlar hemân ağlar
- 22 Göñül bir dem karar itmez bütün bâğ-ı cinân olsa
Bu gül murğı uçuşupdur kadîmî âşiyân ağlar
- 23 Niçe kıyduñ felek bu nev-nihâl-i tâze ruhsâra
Ayırdı vaşl-ı dil-berden yazuk bî-çâre cân ağlar
- 24 Hemân bundan kıyâs eyle cefâsın bî-vefâ dehrüñ
Bu zevküñ âhîri mâtem bilürsin kim cihân ağlar
- 25 Felek devr eylese biñ yıl getürmez bir dağı mişlüñ
Yazuk hayfâ şu gençlikde bütün ehl-i cihân ağlar
- 26 Olur bülbül gibi nâlân gül-i ruhsâruñ añduqça
Çeker şâm u seher hicrüñ göñül durmaz hemân ağlar
- 27 Cihânı hûna garq itdi sirişk-i dîde-i alüm
Yine seyl-âb-ı eşküm şadmesinden dîde kan ağlar
- 28 Ben ol Leylî-veşüñ yolında bunca derd-i ser çekdüm
Düşürdi dağlara Mecnûn gibi şimdi yaman ağlar
- 29 Felek şındı ecel peymânesin cânâ o mazlûma
Müyesser olmadı irmek murâdına zamân ağlar
- 30 Dem-â-dem künc-i miñnetde n’ola ağlarsa bu **VAŞFİ**
Ezelden ‘âdetidür ‘âşık-ı dîdâr olan ağlar

KAYNAKLAR

- CANIM, Rıdvan (2000); *Latîfî, Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabstratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, İstanbul: AKM Yayınları
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1980); *Vasfî – Divan (Tenkidli Basım)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Divan-ı Âşık Ömer The British Library Nüshası (Or: 11263)
- İSEN, Mustafa (1980); *Selhî Bey - Tezkire "Heşt Behişt"*, İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser
- (1994); *Acıyı Bal Eylemek, Türk Edebiyatında Mersiye*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KARTAL, Ahmet (2004); "Erken Dönem Nazım (XV. Yüzyıl)", s. 1-200, Türk Dünyası Ortak Edebiyatı - Türk Dünyası Edebiyat Tarihi C.5, Ankara: AKM Yayınları
- KÜÇÜK, Sabahattin, Ali Yıldırım, Şener Demirel (2004); "İlk Klâsik Dönem: Nazım (1512-1600)", s. 222-330, Türk Dünyası Ortak Edebiyatı - Türk Dünyası Edebiyat Tarihi C.5, Ankara: AKM Yayınları
- OWENS-MEREDITH, G. M. (1971); *Meşâ'ir Üş-Şu'arâ or Tarkere of 'Âşî Çelebi*, London.
- PALA, İskender (1999); *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken Yayınları
- TUMAN, Nâîl (1949); *Tuhfe-i Nâîlî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri, C. II. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler / İsimler / Eserler / Terimler [TDEA] (1998); C. 8, İstanbul: Dergah Yayınları.*